

**STUDIA
THEOLOGICA
VARSAVIENSIA**

ROK XLIX • 2011

1

półrocznik

Wydawnictwo Uniwersytetu
Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

UNIWERSYTET KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO
WYDZIAŁ TEOLOGICZNY

REDAKCJA I ADMINISTRACJA
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Wydział Teologiczny
ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa
stv@uksw.edu.pl

REDAGUJĄ
ks. Ignacy Bokwa, ks. Ryszard Czekalski, ks. Jan Decyk,
Wojciech Kluj OMI (sekretarz redakcji), Józef Kulisz SJ,
Kazimierz Misiaszek SDB, Jacek Salij OP (zastępca redaktora naczelnego),
Jarosław A. Sobkowiak MIC (redaktor naczelny)

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁ
Stanisław Stosiek

Za zgodą Kurii Metropolitalnej Warszawskiej
Pozycję dofinansowano ze środków Komitetu Badań Naukowych

ISSN-0585-5594

Druk i oprawa:
OFICyna WYDAWNICZO-POLIGRAFICZNA „ADAM”
02-729 Warszawa, ul. Rolna 191/193,
tel. 22 843 37 23, 22 843 08 79; tel./fax 22 843 20 52
e-mail: wydawnictwo@oficyna-adam.com.pl
<http://www.oficyna-adam.com.pl>

SPIS TREŚCI

OD REDAKCJI	7
ARTYKUŁY (Liturgika)	11
Jacek Nowak, <i>Znak a poszukiwania nowych symboli uczestnictwa w liturgii</i>	11
Jan Decyk, <i>Liturgia Godzin hymnem na chwałę Boga</i>	23
Krzysztof Filipowicz, <i>Misterium Wcielenia w Jutrzni i Nieszporach adwentowej Liturgii Godzin</i>	35
Matias Augé CMF, <i>W poszukiwaniu metody hermeneutycznej w liturgii</i> ..	57
Jan Rusiecki, <i>Typologie analizy syntagmatycznej w hermeneutyce liturgicznej</i>	75
Andrzej Źądło, <i>Hermeneutyka tekstów euchologijnych w kluczu diachronicznym i synchronicznym</i>	85
Bogusław Migut, <i>Hermeneutyka w służbie teologii liturgicznej Achillesa Marii Triakki SDB (1935-2002)</i>	99
Ireneusz Koziorzębski, <i>Ksiądz Adam Durak propagatorem hermeneutyki liturgicznej w Polsce</i>	131
VARIA	141
Janusz Czerski, <i>Interpretacje tekstów biblijnych</i>	141
Janusz Kręcidło MS, <i>Strategia perswazyjna Marka Ewangelisty w świetle podejścia socjologicznego i antropologii kulturowej</i>	155
Grzegorz Bachanek, <i>Tajemnica grzechu pierworodnego w ujęciu Josepha Ratzingera</i>	171
Marta Przychowska, <i>Jednoczesne powstanie duszy i ciała człowieka według Grzegorza z Nyssy</i>	191
Diana Kulak, <i>Niepokalane Poczęcie Bogurodzicy według Siergieja Bułgakowa</i>	207
RECENZJE I KRONIKA	227
Recenzje: S. Hahn, <i>Moc Słowa w liturgii</i> . (ks. K. Filipowicz); R. Berger, <i>Pastoralliturgisches Handlexikon</i> . (ks. P. Waleńdzik); BpA.F. Dziuba, <i>Jezus nam przebacza</i> . (ks. W. Wyszowadzki); B. Giemza SDS, <i>Dlaczego modlimy się za kapłanów?</i> (bp A.F. Dziuba); A. Dzióba, <i>Narzeczeni wobec ludzkiej płodności</i> . (bp A.F. Dziuba); E.P. Pacelli, <i>The good Earth</i> . (ks. J. Gajda); K. Nykiel, <i>Kościółowi, który jest w Łodzi, powiedz...</i> (ks. A. Warso); A. Nitroła, <i>Trattato di escatologia</i> . (ks. S. Jaśkiewicz); J. Twardy, <i>Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie</i> (ks. J. Swędrowski).....	227
Kronika Wydziału Teologicznego (M. Bogusiak, W. Kluj OMI).....	259

TABLE OF CONTENTS

EDITORIAL	7
ARTICLES: (Liturgy)	11
Jacek Nowak SAC, <i>A Sign and Search for New Symbols of Participating in Liturgy</i>	11
Jan Decyk, <i>The Divine Office as a Hymn of Glory to God</i>	23
Krzysztof Filipowicz, <i>The Mystery of Incarnation in Matins and Vespers of the Advent Divine Office</i>	35
Matias Augé CMF, <i>In Search of Hermeneutical Method in Liturgy</i>	57
Jan Rusiecki SDB, <i>Typologies of Syntagmatic Analysis in Liturgical Hermeneutics</i>	75
Andrzej Żądło, <i>Hermeneutics of Euchological Texts in Diachronic and Synchronic Key</i>	85
Bogusław Migut, <i>Hermeneutics in the Service of Liturgical Theology of Achille Maria Triacca SDB (1935-2002)</i>	99
Ireneusz Koziorzębski, <i>Father Adam Durak as Propagator of Liturgical Hermeneutics in Poland</i>	131
VARIA	141
Janusz Czerski, <i>Interpretations of Biblical Texts</i>	141
Janusz Kręcidło MS, <i>Persuasive Strategy of St Mark the Evangelist in the Light of Sociological Approach and Cultural Anthropology</i> ...	155
Grzegorz Bachanek, <i>The Mystery of the Original Sin in Joseph Ratzinger's Approach</i>	171
Marta Przyszychowska, <i>Simultaneous Origin of Man's Soul and Body According to Gregory of Nyssa</i>	191
Diana Kulak, <i>Immaculate Conception of the Mother of God according to Sergei Bulgakov</i>	207
REVIEWS AND CHRONICLE	227
Reviews: S. Hahn, <i>Moc Słowa w liturgii</i> . (ks. K. Filipowicz); R. Berger, <i>Pastoralliturgisches Handlexikon</i> . (ks. P. Walędzik); Bp A.F. Dziuba, <i>Jezus nam przebacza</i> . (ks. W. Wyszowadzki); B. Giemza SDS, <i>Dlaczego modlimy się za kapłanów?</i> (bp A.F. Dziuba); A. Dzióba, <i>Narzeczeni wobec ludzkiej płodności</i> . (bp A.F. Dziuba); E.P. Pacelli, <i>The good Earth</i> . (ks. J. Gajda); K. Nykiel, <i>Kościółowi, który jest w Łodzi, powiedz...</i> (ks. A. Warso); A. Nitrola, <i>Trattato di escatologia</i> . (ks. S. Jaśkiewicz); J. Twardy, <i>Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie</i> (ks. J. Swędrowski).....	227
Chronicle of the Theological Faculty (M. Bogusiak, W. Kluj OMI) ..	259

INHALTSVERZEICHNIS

LEITARTIKEL	7
ARTIKEL: (Liturgie)	11
Jacek Nowak SAC, <i>Zeichen und Suche neuer Symbole der Teilnahme an der Liturgie</i>	11
Jan Decyk, <i>Das Stundengebet als Hymne zum Lob Gottes</i>	23
Krzysztof Filipowicz, <i>Das Mysterium der Menschwerdung Gottes in Laudes und Vesper der adventlichen Stundenliturgie</i>	35
Matias Augé CMF, <i>Die Suche nach einer hermeneutischen Methode in der Liturgie</i>	57
Jan Rusiecki SDB, <i>Typologie der syntagmatischen Analyse in der liturgischen Hermeneutik</i>	75
Andrzej Żądło, <i>Die Hermeneutik eucharistischer Texte, diachronisch und synchronisch betrachtet</i>	85
Bogusław Migut, <i>Die Hermeneutik im Dienst der liturgischen Theologie von Achille Maria Triacca SDB (1935-2002)</i>	99
Ireneusz Koziorzowski, <i>Adam Durak als Verbreiter der liturgischen Hermeneutik in Polen</i>	131
VARIA	141
Janusz Czerski, <i>Interpretationen biblischer Texte</i>	141
Janusz Kręciński MS, <i>Die persuasive Strategie des Evangelisten Markus im Lichte einer soziologischen und kulturanthropologischen Betrachtungsweise</i>	155
Grzegorz Bachanek, <i>Das Geheimnis der Erbsünde nach Auffassung Joseph Ratzingers</i>	171
Marta Przystychowska, <i>Die gleichzeitige Entstehung von Seele und Körper des Menschen nach Gregor von Nyssa</i>	191
Diana Kulak, <i>Die unbefleckte Empfängnis der Gottesmutter nach Sergiej Bulgakow</i>	207
REZENSIONEN UND CHRONIK	227
Rezensionen: S. Hahn, <i>Moc Słowa w liturgii</i> . (ks. K. Filipowicz); R. Berger, <i>Pastoralliturgisches Handlexikon</i> . (ks. P. Waleńdzik); Bp A.F. Dziuba, <i>Jezus nam przebacza</i> . (ks. W. Wyszowadzki); B. Giemza SDS, <i>Dlaczego modlimy się za kapłanów?</i> (bp A.F. Dziuba); A. Dzióba, <i>Narzeczeni wobec ludzkiej płodności</i> . (bp A.F. Dziuba); E.P. Pacelli, <i>The good Earth</i> . (ks. J. Gajda); K. Nykiel, <i>Kościółowi, który jest w Łodzi, powiedz...</i> (ks. A. Warso); A. Nitrola, <i>Trattato di escatologia</i> . (ks. S. Jaśkiewicz); J. Twardy, <i>Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie</i> (ks. J. Swędrowski).....	227
Chronik der Theologischen Fakultät (M. Bogusiak, W. Kluj OMI).....	259

TABLE DES MATIÈRES

ÉDITORIAL	7
LES ARTICLES (Liturgie)	11
Jacek Nowak SAC, <i>Le signe et la recherche de nouveaux symboles de la participation à la liturgie</i>	11
Jan Decyk, <i>La Liturgie des Heures comme l'hymne à la gloire de Dieu</i> ..	23
Krzysztof Filipowicz, <i>Le Mystère de l'Incarnation dans Laudes et Vêpres de la Liturgie des Heures de l'Avent</i>	35
Matias Augé CMF, <i>A la recherche de la méthode herméneutique dans la liturgie</i>	57
Jan Rusiecki SDB, <i>Les typologies de l'analyse syntagmatique dans l'herméneutique liturgique</i>	75
Andrzej Żądło, <i>L'herméneutique des textes euchologiques dans l'ordre diachronique et synchronique</i>	85
Bronisław Migut, <i>L'herméneutique au service de la théologie liturgique d'Achille Maria Triacca SDB (1935-2002)</i>	99
Ireneusz Koziorzowski, <i>Père Adam Durak le propagateur de l'herméneutique liturgique en Pologne</i>	131
VARIA	141
Janusz Czerski, <i>Les interprétations des textes bibliques</i>	141
Janusz Kręcidło MS, <i>Une stratégie persuasive de Marc l'Évangéliste dans la lumière de l'approche sociologique et de l'anthropologie de culture</i>	155
Grzegorz Bachanek, <i>Le mystère du péché originel dans la conception de Joseph Ratzinger</i>	171
Marta Przystychowska, <i>La naissance simultanée de l'âme et du corps humains selon Grégoire de Nysse</i>	191
Diana Kula, <i>L'Immaculée Conception de la Mère de Dieu selon Serge Boulgakov</i>	207
RÉCENSIONS ET CHRONIQUE	227
Récensions: S. Hahn, <i>Moc Słowa w liturgii</i> . (ks. K. Filipowicz); R. Berger, <i>Pastoralliturgisches Handlexikon</i> . (ks. P. Walędzik); Bp A.F. Dziuba, <i>Jezus nam przebacza</i> . (ks. W. Wyszowadzki); B. Giemza SDS, <i>Dlaczego modlimy się za kapłanów?</i> (bp A.F. Dziuba); A. Dzióba, <i>Narzeczeni wobec ludzkiej płodności</i> . (bp A.F. Dziuba); E.P. Pacelli, <i>The good Earth</i> . (ks. J. Gajda); K. Nykiel, <i>Kościółowi, który jest w Łodzi, powiedz...</i> (ks. A. Warso); A. Nitrola, <i>Trattato di escatologia</i> . (ks. S. Jaśkiewicz); J. Twardy, <i>Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie</i> (ks. J. Swędrowski).....	227
Chronique de la Faculté de Théologie (M. Bogusiak, W. Kluj OMI).....	259

OD REDAKCJI

W swoim przesłaniu do uczestników 62. Krajowego Tygodnia Liturgicznego we Włoszech, który w tym roku odbywa się w Trieście papież Benedykt VI zwrócił się w takich słowach: *Liturgia powinna być w pierwszym rzędzie dziełem Boga. Dzięki temu stanie się ona katechezą, w której sam Bóg będzie nauczał i wychowywał wiernych.* Z kolei watykański sekretarz stanu kard. Tarcisio Bertone SDB nakreślił perspektywę dla liturgii, w której *powinno się rozważać liturgię jako katechezę. Jest nią absolutny prymat Boga w akcji liturgicznej. Nie można jej redukować do aspektów czysto ludzkich czy organizacyjnych, bo liturgia nie jest tym, co czyni człowiek, lecz tym, co czyni Bóg. W ten sposób właśnie w liturgii jawi się On jako Bóg-z-nami* (za Radiem Watykańskim z dnia 23 sierpnia 2011 roku). Wierni tej zachęce pragniemy wpisać się w próbę poszukiwania autentycznego miejsca liturgii w życiu Kościoła w pełnej zgodności z Magisterium i żywą tradycją Kościoła.

Zasadniczą tematyczną część tego zeszytu pragniemy więc poświęcić liturgice jako szczególnie uprawnionej drodze naukowych poszukiwań dotyczących liturgii. Liturgia jest kultem publicznym całego Kościoła, bogatym w znaki i symbole. By mogły one autentycznie przemówić do człowieka muszą być w jasny sposób określone i skodyfikowane. Temu zaś służy szczególnie odniesienie do perspektywy biblijnej, gdyż to właśnie dzięki niej liturgia zyskuje nowe rozumienie swojej symboliki w odniesieniu do Misterium Chrystusa, dzięki niej gest liturgiczny staje się gestem Chrystusa, gestem Jego miłości (Jacek Nowak SAC). Takie rozumienie liturgii musi karmić się mo-

dlitwą rozpisaną na poszczególne pory dnia. W ten sposób akcja liturgiczna zyskuje właściwy pokarm. Szczególnym miejscem jednoczenia się z Chrystusem w modlitwie jest *liturgia Godzin*. Uczy ona wierzącego i modlącego się człowieka poświęcenia, uwielbienia i eschatologicznej nadziei (ks. Jan Decyk). Misterium Wcielenia jest momentem kulminacyjnym objawiania się Boga-z-nami. Odczytaniu tej tajemnicy, szczególnie w oparciu o modlitwę brewiarzową okresu Adwentu poświęca swoje studium ks. Krzysztof Filipowicz. Każda refleksja naukowa potrzebuje właściwej metody. Po okresie rozkwitu szeroko pojętej hermeneutyki na nowo należałoby postawić pytanie o relację, zbieżności i różnice pomiędzy hermeneutyką a epistemologią określającą status poszczególnych dyscyplin wiedzy. Szczególnie ma to znaczenie w określaniu statusu teologii liturgicznej. Problem jest ważny i – jak przypomina autor – ciągle jest „pracą w toku” (Matias Augé CMF). Liturgia wyraża się poprzez teksty liturgiczne. I tu znowu niewątpliwą rolę odgrywa właściwa ich interpretacja, próba połączenia tematycznego i odniesienia do całości. Szczególną rolę pełni tu syntagma. Jej typologii w hermeneutyce liturgicznej poświęcony jest kolejny artykuł (Jan Rusiecki SDB). O potrzebie, a nawet konieczności, uwrażliwiania na kwestie związane z hermeneutyką formuł liturgicznych zwraca uwagę w swoim artykule ks. Andrzej Żądło. Jak przystało na autora parającego się zagadnieniami hermeneutycznymi wskazuje on wyraźnie, że poprzez analizę (za)wartości formuł można odkryć niesioną przez nie wartość. Interpretacja służy jednak wyjaśnianiu ku pełniejszemu rozmieniu. Tym zaś co wyjaśnia hermeneutyka jest duch liturgii zawarty w jej płaszczyźnie teologicznej. To zagadnienie rozwija ks. Bogusław Migut w oparciu o analizę myśli nieżyjącego już włoskiego liturgisty A.M. Triakki SDB. Nie sposób nie wspomnieć w tym nurcie refleksji śp. ks. prof. dra hab. Adama Duraka, kierownika Katedry Hermeneutyki Liturgicznej w ATK. Tej postaci, zarówno w wymiarze pracy naukowo-badawczej jak również dydaktycznej poświęca swoje studium ks. Ireneusz Koziorzębki.

Drugą część prezentowanego zeszytu otwiera artykuł stanowiący przejście od kwestii liturgicznych do szerzej pojętej refleksji teologicznej. Jest on poświęcony interpretacji tekstów biblijnych w liturgii

(ks. Janusz Czerski). Perswazja jest ważnym elementem głoszenia orędzia Jezusa Chrystusa. Strategii perswazyjnej Marka Ewangelisty poświęca swoje studium Janusz Kręcidło MS. Jest to szczególnie istotny tekst, gdyż zostaje odniesiony do kontekstu socjologicznego i antropologii kulturowej. Jak już wspomniano, płaszczyzna biblijna jest istotnym elementem odkrywania Boga w liturgii, ale odkrywa ona również prawdę o człowieku, szczególnie w wymiarze jego grzeszności. Tajemnicy grzechu pierwotnego w ujęciu Josepha Ratzingera jest poświęcony kolejny z prezentowanych tekstów (ks. Grzegorz Bachanek). Podejmując refleksję nad człowiekiem sięgamy do antropologii, niestety często pojmowanej bardzo redukcjonistycznie, prowokowani współczesną klasyfikacją nauk. Natomiast szeroko pojęta refleksja antropologiczna towarzyszy człowiekowi od samego początku. Przykładem tak właśnie pojętej refleksji antropologicznej jest Grzegorz z Nyssy. Jeden z aspektów jego refleksji (problematyka jednoczesności powstania duszy i ciała) znajduje odzwierciedlenie w artykule Marty Przyszychowskiej. Raz jeszcze wraca artykuł Diany Kulak poświęcony Niepokalanemu Poczęciu Bogurodzicy u Siergieja Bułgakowa. W ostatnim numerze z powodu błędu technicznego na etapie druku znalazł się on trochę „poza” częścią ściśle naukową numeru. Drukując raz jeszcze ten tekst pragniemy w ten sposób przeprosić jego Autorkę i przywrócić tekstowi „właściwe” miejsce.

W ramach recenzji powraca temat liturgii, a ściślej mówiąc, roli Słowa Bożego w liturgii (ks. Krzysztof Filipowicz). Omówieniu leksykonu pastoralno-liturgicznego Ruperta Bergera poświęca swoją recenzję ks. Piotr Walenzik. Z kolei Ks. Władysław Wyszowadzki omawia pozycję Bpa A.F. Dziuby poświęconą przygotowaniu do sakramentu pojednania. W tym roku, zamykającym refleksję nad tajemnicą kapłaństwa nie mogło zabraknąć przypomnienia potrzeby modlitwy za kapłanów (bp Andrzej F. Dziuba). Druga recenzja autorstwa bpa Dziuby omawia pozycję prezentującą bardzo aktualny temat przygotowania do małżeństwa. Recenzję rozprawy o działalności misyjnej Kościoła w ostatnich latach proponuje ks. Janusz Gajda. Mówiąc o Kościele nie może zabraknąć odniesienia do kościołów lokalnych. Upamiętnieniu 90-lecia istnienia Archidiecezji Łódzkiej jest książka

recenzowana przez ks. Alberta Warso. Recenzję drugiego tomu eschatologii A. Nitroli podejmuje ks. Sylwester Jaśkiewicz, zwracają uwagę na jeden z bardziej interesujących wątków omawianej publikacji – „trylogię paruzji”. Nie ma żywej wiary bez liturgii, nie ma żywej liturgii bez przepowiadania. Rozprawę poświęconą tej właśnie problematyce recenzuje ks. Jerzy Swędrowski.

Bieżący numer tradycyjnie wieńczy Kronika Wydziału Teologicznego (Małgorzata Bogusiak i Wojciech Kluj OMI). Jeśli nie wskazano inaczej, aby ujednolicić styl przypisów stosujemy skróty *Encyklopedii Katolickiej*.

Jarosław A. Sobkowiak MIC